

11. České umění na zlomu 19. a 20. století

a) Impresionismus, symbolismus a secese v sochařství, malbě a grafice

- ve střední Evropě v období **1815-48 biedermeier** - móda, které se projevovala, především odívání a zařizování interiéru, období paralelního **klasicismu** a **romantismu**, kteréžto oba směry vyústily do **historismů** - romantismus vyhrotil téma **národa!**

- hledisko kulturního určení je tedy v Čechách v pol. 19. století **národovectví** – pol.19.století je obdobím vítězství **národního obrození**, které se vleklo od 80.let 18.století a které se v pol.19.stol.stalo již celonárodním hnutím.

- období Rukopisů: **Zelenohorský a Královédvorský** (1817 – doba údajného nálezu, veřejně publikovány až 1822, spory o pravost rukopisů se vedou od jejich nalezení) - poskytují studnici námětů, čímž je v Čechách řešen problém námětu, který je bytostně vázán na hledání národní identity - nová povinnost, která odvádí umělce od samotné tvorby ► proto se v Českých zemích začínají umělci osvobozovat a vyrovnávat s tématy a styly evropského malířství až koncem 19. století

- 80. léta 19.stol.: období národního obrození vyvrcholilo stavbou **Národního divadla** – **1868** položen základní kámen (arch.Josef Zítka a Josef Šulc), **1881** vyhořelo (opravoval už jen Šulc) – **1883** definitivně otevřeno, ve slohu **novorenesančním** - na výzdobu „nového“ Národního divadla byly vypsané soutěže – tato tzv. **generace národního divadla** sdružuje tyto umělce pod jednou střechou:

- sochaři:

Antonín Wágner (2 sousoší na římsě ND **Alegorie Opera a Drama, Záboj a Lumír** v nikách u vchodu)

Bohuslav Schnirch (např. **Trojspřeží na pilonech v průčelí**)

J.V.Myslbeek (**Alegorie Opery a Dramatu** na římsě směrem k nábřeží, portrét **B.Smetany**, socha **Hudby**) a samozřejmě i jiné sochaře

- malíři:

Mikoláš Aleš (návrhy cyklu **Má vlast**, v jejichž realizaci mu zabránil Ženíšek, který chtěl uplatnit svou líbivou formu)

Fr.Ženíšek (dokončil Alšovu **Vlast**, strop foie, strop hlediště)

Vojtěch Hynais (opona, Roční období)

Julius Mařák (9 obrazů histor.míst naší země)

Václav Brožík (**Alegorie panovnických rodů**)

- **generace národního divadla uzavírá problém historismu** a je pak vystřídaná mladou generací, která má již problémy nové

- **1887 zal. SVU Mánes** - toto období rozhodující pro vývoj české kultury – otevření oken do Evropy, vznikají časopisy

Volné směry (SVU Mánes)

Moderní revue (symbolistní)

- soustřeďuje literáty, časopis symbolistů a dekadence - od života odvrácený postoj

- Moderní revue publikuje překlady (Ibsen, Dostojevský) a také informace o výtvarném umění (Edvard Munch, August Rodin), což silně ovlivnilo české umění

- 90.léta 19.stol.:

- české umění je na konci 19. století nesrovnatelné s francouzským; ve Francii je tou dobou jiné kulturní prostředí - od revoluce 1789 prudký rozvoj, u nás národní program

- odříznutí se od toho, co předtím formulovala generace ND - zlomová **generace Mařákových žáků** – spojeno s pojmem moderny – ne dobové tendence, ale odkaz vlastního nitra, nově zdůrazněné já odvrácení se od kulis k vnitřnímu prožitku (Munch)

- **1891 Jubilejní zemská výstava** (snaha o zapojení do Evropy, Petřín)

Preisler – zásluha na organizování mezinárodních výstav

Jiránek – rezignoval na vlastní ambice v zájmu osvěty čs. umění (psal o aktualitách z Paříže), seznámil se s postimpresionismem, **čs. umění začíná paralelně reagovat na secesi, symbolismus a postimpresionismus** (přichází skokově)

- *Společnost vlasteneckých přátel* zakládá **Akademii** a sbírku, která by dokládala české dějiny umění, sídlo v **Rudolfinu** - první zveřejnění kolekce, která se později stala NG; sbírka se měla jmenovat Moderní galerie

- charakteristický rys umění kolem 1900:

chápáno jako novodobá náhrada za ztracená náboženství

F. X. Šalda (vedle Jiráňka redaktor Volných směrů) **formuloval symbolistní program** – reakce na pozitivistickou vědu a filozofii (náboženství není schopno naplnit potřeby člověka → **umění, snaha uspokojit spirituální touhy člověka**)

- zjednodušeně řečeno - druhá generace po nár.divadle přejala všechny aktuální směry naráz díky těm časákům a jub.svět.výstavě a pak všichni vedle sebe koexistovali naráz na přelomu 20.století a každé si víceméně hledal svojí cestu sám skrze nějaký ten přejatej směr

impresionismus:

ANTONÍN CHITTUSI 1848-1891 – předchůdce Slavíčka

Jeho tvorba prodělala značný vývoj a tak lze u něj nalézt zástupce historické malby i plenérového krajinářství. Od roku 1879 působil v Paříži. Zde pod vlivem malířů barbizonské školy vytvořil lyrickou syntézu české krajiny a v podání atmosféry se přiblížil impresionismu. V jeho obrazech najdeme motivy z Barbizonského lesa, z Železných hor, jihočeských rybníků.

Chittussi měl velmi blízký vztah s malířkou Zdenkou Braunerovou. Celý život trpěl průduškovým katarem, který ještě zhoršovaly jeho časté výpravy za inspirací do krajiny.

Ke konci života žil Chittussi téměř poustevnickým životem – s nikým se nestýkal a utápěl se v depresích z toho, že nikdo nerozuměl jemu umění. Několik týdnů před svou smrtí dokonce uspořádal svou vlastní hostinu na rozloučenou. Chittussi zemřel 1. května 1891 v Praze ve věku nedožitých 44 let.

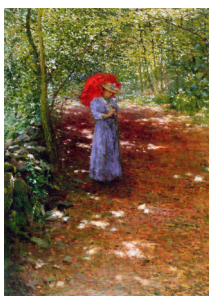

ANTONÍN SLAVÍČEK 1840-1910

- pozdní impresionista v Čechách; vyšel z realismu

Střechy, Zahradní zed' - malby mluví spíš strukturou než námětem

neshody s Mařákem, inspirace Chittusim, lesní interiéry, pobýval v **Kameničkách**, Pražské motivy, zasažen mrtvicí. Následovala dlouhá doba léčení. Slavíček se snažil malovat levou rukou, poté se pokoušel o malá zátíší. Výsledky byl zklamán, proto zvolil raději dobrovolnou smrt střelnou zbraní.

Jiránek – ovlivněn impresionismem, pak publikoval

secese:

moderní fenomén, touha zapomenout a začít v bodě nula (vliv Nietzsche, Schopenhauer)

idea: až budou nové obsahy, budou i nové formy x nový styl může vzniknout z nového ornamentu (Owen Jones, The Grammar of Ornament)

duchovní předpoklady zejm.v Anglii (Ruskin)

zájem o orient, Japonsko

Freud-uvědomování si přírodních sil

odtrhnout se, úsilí nahradit eklektismus 19.st.
charakter. znaky

ALFONS MUCHA 1860-1939

– jeho sláva vstoupala a padala s nástupem a úpadkem oblíbenosti secese.

Paříž – obživa: **Plakáty pro Sarah Bernhardtovou**, secesní kabaretní plakát

Slovanská epopej – cestou do USA si na lodi četl Jiráskova a nadchl se pro slovanskou minulost, po návratu do Prahy roku 1910 chtěl dělat výjevy ze slovanských dějin – během následujících 18 let tak vzniklo 20 velkých pláten tohoto cyklu

grafika, šperky, nábytek, bankovky

- Mucha byl ve své tvorbě často imitován, i když se sám nikdy nesnažil o módnost a popularitu, imitace jeho děl byly vysloveně komerční a neměly hluboký význam. Mucha sám se vždy snažil o to, aby jeho díla byla inspirována přírodou a jeho pocity, prohlašoval, že **umění existuje pouze proto, aby zprostředkovalo duchovní zážitky**. I když Mucha dosáhl největších úspěchů právě komerčním uměním, nejvíce si cenil svých čistě uměleckých děl. Neměl rád termín secese nebo art nouveau, se kterými nechtěl být spojován, místo toho ho jeho příznivci označili jako zakladatele jeho vlastního stylu, le style Mucha.

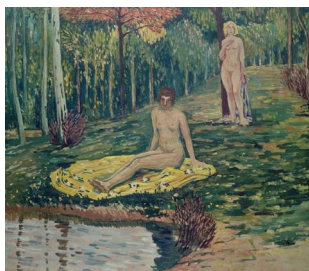
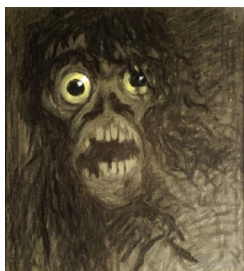
Po okupaci v roce 1939 se Muchovo oslavné slovanské umění stalo trnem v oku nastupujícímu fašistickému režimu a **Mucha byl jedním z prvních umělců zatčených Gestapem**. V průběhu výslechů onemocněl zápallem plic, a i když se po svém propuštění uzdravil, nesmířil se s tím, že byl vyšetřován a vyslýchán. Mucha zemřel na plicní infekci 14. července 1939 v Praze. Byl pohřben na Vyšehradě. **I přes zákaz nacistů se jeho pohřbu zúčastnilo téměř sto tisíc lidí, jeho smuteční řeč pronesl Max Švabinský**. Po válce ležely Muchovy obrazy ze Slovanské epopeje téměř pětadvacet let srolované ve skladišti. Nakonec byly vystaveny v Moravském Krumlově.

symbolismus:

- symbolismus v umění měl shrnovat určité principy – *„umělecké dílo by mělo být zároveň ideové, to znamená znázorňující ideu, symbolické, to je vyjadřující tuto ideu prostřednictvím tvarů, a syntetické, aby se těmto tvarům dostalo obecného významu. Mělo by být ještě subjektivní, dekorativní, emotivní a mělo by rozehvívat duši.“* Svými tématy vycházeli symbolisté z romantismu, inspirovali se mytickou literaturou a bájemi, objevovali snové krajiny v zahradách symbolů a metafor. Jejich obrazy byly plny tajemství a hlubších duchovních významů a působily magickým kouzlem neznámých světů podobenství, pověstí a balad. Symbolisté významným způsobem ovlivnili nadcházející styly expresionismus a surrealismus, na které měli vliv nejen výběrem svých témat, ale také svojí temnou atmosférou dekadence a zániku života.

JAN PREISLER 1872-1918

- žákem Ženíška, Preislerovým typickým tématem bylo téma Černého jezera, ve kterém se zjasnila a uvolnila jeho paleta. V tomto tématu se Preisler zabýval pocity moderního člověka, pocitem vykořenění, touhy splynutí s přírodou, nostalgií i očekáváními, zobrazil poetické metafory lidského života tehdejší doby.

Preisler byl jedním ze zakladatelů moderního českého umění. Byl ovlivněn hlavně i secesním symbolismem, vytvořil svůj osobitý styl výjimečnými symbolickými prvky. Ve svém díle byl Preisler významně ovlivněn tvorbou soudobých básníků,

především pak Antonína Sova, Otokara Březiny, Karla Hlaváčka a Julia Zeyera, kteří stavěli svoji poezii i prózu na tajemném světě fantazie a jemných představ romantismu. Preisler dokázal zobrazit nejen melancholické touhy, ale také nenaplněné erotické žádosti a podtóny, byl malířem osudových a zásadních událostí.

Jaro: triptych 1900 pokus o hlubší sondu prožívání moderního člověka, reakce na Gauguinovu barevnost, symbolismus, impresionismus-práci se světlem.

MAX ŠVABINSKÝ 1873-1962

- grafik, ilustrátor, malíř, **Splynutí duší** = ikona symbolismu

Splynutí duší

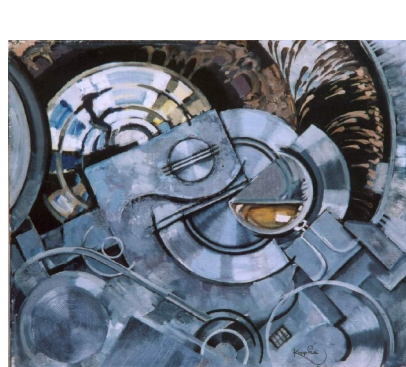
Chudý kraj

Kamélie

FRANTIŠEK KUPKA 1871-1952

- v roce 1906 se Kupka usadil v Puteaux, předměstí Paříže. V tomto roce také poprvé vystavoval na slavném Salonu d'Automne. V této době se také začal zajímat o moderní umělecké směry, především pak o futurismus, jehož manifest si přečetl v novinách Le Figaro, kde byl publikován v roce 1909. Kupka pod vlivem nově se formujících směrů začal vytvářet i vlastní abstraktní obrazy – stal se **jedním z průkopníků orfismu, který přibližoval umění hudbě a poezii**. Kupka tehdy jako jeden z prvních malířů maloval nejen barvy a tvary, ale také světla a zvuky a dojem, který v něm malované scénérie zanechaly.

Kolem roku 1910 Kupka začal experimentovat s barevnými spektry – pracoval především s formáty, které ve svých optických studiích rozvinul Isaac Newton. Na základě inspirace Newtonem pak v letech 1911 až 1912 vytvořil řadu obrazů Newtonovy disky (z **podobných teorií vycházel rovněž Robert Delaunay, který definoval a pojmenoval nově vznikající orfismus**). On sám nechtěl být kategorizován do žádného uměleckého směru.

SOCHAŘI:

JOSEF VÁCLAV MYSLBEK 1848-1922

- profesorem na AVU i na VŠUP
- jeho výtvarný názor vychází jednak z české tradice a z hodnot aktualizovaných dobou – dotýká se antiky, klasicismu, historismu, ale i secese, avšak **jeho nejvýznamnější tendence je realistická.**
- jeho dílo rozdělujeme do dvou tendencí:

1. Lyrická a idealizující: - navazuje na historismus, myšlenky J.Mánese a NO

-4 **sousošína Palackého mostě** (dnes na Vyšehradě)

-sochy **pro ND** (Drama a Opera, Hudba)

-**Jan Žižka**

-**Pomník K.H.Máchy se šerákem**

2. Monumentální realismus: - monumentální pomníky

-**Pomník B.Smetany**

-**Sv.Václav na Václaváku** – slučují se zde monumentální, realistické a lyrické tendence, dělal ho 30 let

-**kardinál Schwarzenberg** – ve Sv.Vítu, klečí a modlí se, vrchol Myslbekova díla

- samozřejmě to byl výborný portrétní psycholog (portrét B.Smetany pro ND), jeho forma je pevná, realistická, klidná

QUIDO KOCIÁN 1848-1928

- Myslbekův žák, hlavně výborný modelér, pedagogem v Hořicích, kde je i většina jeho děl

- **symbolismus, exprese, secese**

Smrt Ábela

Nemocná duše

Úděl umělce

STANISLAV SUCHARDA 1866-1916

- žák Myslbeka

Palackého pomník na Palackého nám.v

Praze = první secesní monumentální pomník u nás. Má spoustu alegorických postav. Vše je z bronzu, jen sám Palacký je ze žuly = kontrast.

BOHUMIL KAFKA 1878-1942 (to je ten, co měl aťas na Kafkárně)

- studoval pod vedením **Stanislava Suchardy**-stal se jeho asistentem a pracoval s ním na pomníku Františka Palackého. Na Akademii výtvarných umění také Kafka pomáhal Myslbekovi na soše Sv. Václava. **Žižka na Vítkově – největší jez.pomník v Evr.**

LADISLAV ŠALOUN 1870-1846

- sochařství vystudoval na pražské Akademii pod vedením Bohuslava Schnircha
- byl jednou z hlavních osobností českého secesního symbolismu, jehož zásady ctil celý život. Již roku 1896 vyhrál soutěž na výzdobu městského muzea v Praze, jeho hlavní a nejvýznamnější prací se stal pomník **Mistra Jana Husa na Staroměstském náměstí v Praze** (1901, dokončen 1915). V jeho vytváření byl Šaloun ovlivněn monumentální tvorbou Augusta Rodina. V Praze se Šaloun podílel také na sochařské výzdobě různých budov, mezi které patřila také **Pojišťovna Praha** (1903), **První česká zajišťovací banka** (1905) a **Obecní dům**.

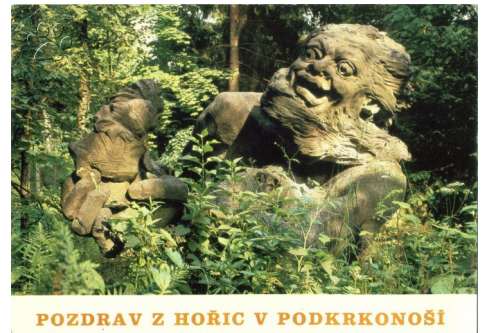
- jinak taky **Krakonoš v hořickém parku**, nebo **Muž práce**, taktéž v **Hořicích** a tamtéž ještě jeden pomník **Mr.J.Husa...**

Staromák

Tyř

Krakonoš

JAN ŠTURSA 1880-1925

- **nejvýznamnější Myslbekův žák**, nenavazuje však na něj, už od studií byl **osobitý**

- hledá vlastní názor, kt. je inspirovaný dílem A.Rodina, helénistickou plastikou a renesancí (Hálkovo stipendium v Itálii).

- **charakter jeho díla:** plastiky i portréty jsou paralelou k Preisslerovu poetismu – **melancholie, smutek, duševní rozpoležení, niternost díla**

- raná díla: Melancholické děvče, Puberta

- **námět ženy hrál v jeho tvorbě velkou roli – měl svůj typ: zasílené nohy a ruce, kulatá hlava, lehký melancholický úsměv, široce rozevřené oči, tupý nos** – v jeho díle tzv.nový klasicismus

- Toileta, Primavera, Sulamit Rahů, Messalina, Koupání vlasů

JAROSLAV HOREJC 1886-1983

JOSEF MAŘATKA

- za plastiku **Ledaři** získal Hálkovo stipendium a odešel do Francie, kde se díky Ladislavu Riegrovi dostal do ateliéru Augusta Rodina, který si ho oblíbil – Mařatkova pevná a realistická forma (vliv Myslbek) se mění v impresionisticky rozechvělou modelaci. **Roku 1902 organizuje Rodinovu výstavu v Praze !!!**

FRANTIŠEK BÍLEK 1872-1941

- udělal **Krucifix** (1899) a jako vzdor Myslbekovu naturalistickému krucifixu, na němž Kristus visí jako kus mrtvého masa, je Bílkův Kristus naplno rozpažen (fyzikálně si to obhájil tím, že mu podložil nohy schůdkem) – Bílkovi nejde o realismus ale o symbol, duchovno – ukřižovaný není jen přibitý ale rozpažením rukou zároveň objímá svět... Socha motlitba nad hroby (1905) – pět secesně symbolické. Bílkova tvorba prochnuta duchovnem.

Tanečnice Sulamit Rahu (1911) socha dobové taneční hvězdy, z níž muži šleli – smyslná kyprá břišní tanečnice v pohybu.

ilustrace na motivy Máchova Máje, ilustrace, grafiky, dřevořezy: lehce japonizující, člen Sursumu.

